

Ordlista

Depression hos äldre, del 1, Björn Mårtensson

Egentlig depression	Nedstämdhet eller glädjelöshet som varat under minst en och samma tvåveckorsperiod i kombination med t ex sömnstörning, minskad/ökad aptit, brist på energi, skuld- värdelöshetskänslor, koncentrationssvårigheter, återkommande tankar på döden, även självmordstankar. Tillståndet begränsar patienten socialt eller på andra sätt och beror inte på andra sjukdomar/skador, som kan orsaka samma reaktion och att symtomen inte bättre förklaras som en sorgereaktion. Vid depression hos äldre ofta färre eller bara enstaka symtom.
Kriterium	(avgörande) kännetecknen, bevis; det som något bedöms efter.
Minor depression	Depression som inte fyller alla kriterier för egentlig depression, mer symtomfattig, långdragen till kronisk, vanlig hos äldre.
SBU	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering. Statlig myndighet som har i uppdrag att göra oberoende utvärderingar av metoder inom hälso- och sjukvård inklusive tandvård. SBU har även i uppdrag att granska kunskapsläget för insatser inom socialtjänst och insatser med stöd av LSS (Lag om stöd och service).
Parkinsons sjukdom	Kronisk neurologisk sjukdom med rörelsesvårigheter, långsamma rörelser, dålig balans, stelhet och skakningar. Detta medför svårigheter med t ex skriva, knäppa knappar, borsta tänderna mm. Depression och demens förekommer ofta.
Demens	Försämring av kognitiva funktioner (intellekt, minne och personlighet) orsakad av skada eller sjukdom i hjärnan. Definition av demens enligt DSM-IV. Minnesstörning, apraxi (nedsatt motorisk förmåga trots intakta motoriska funktioner, dvs förstår ej bruket av vissa saker) – agnosi (känner inte igen eller kan inte identifiera föremål trots intakta sensoriska funktioner) – exekutiva störningar (nedsatt förmåga planera, organisera etc.) Nedsatt arbets- social förmåga som innebär en nedgång från tidigare högre funktionsnivå. Uppträder inte enbart i samband med konfusion (förvirringstillstånd). Tillståndet ska ha varat i mer än sex månader.
DSM-IV	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, version 4. System som används för diagnostik av psykiatriska sjukdomar eller psykiatriska tillstånd.

Alzheimers sjukdom	Demenssjukdom som svarar för ungefär två tredjedelar av alla fall av demenssjukdom. Sjukdomen hör till de så kallade degenerativa demenssjukdomarna, vilka leder till att nervceller i hjärnan successivt förtvinar och dör. Vid Alzheimers sjukdom sker detta framförallt i hjärnans tinning och hjässlober. Tidiga symtom är oftast försämrat närminne, koncentrationsproblem, svårigheter att orientera sig och språkstörningar som sedan övergår i ett demenstillstånd där symtomen är mer uttalade och personen inte längre klarar av dagliga livets funktioner. Det finns ärftliga former av Alzheimers sjukdom men i de flesta fall vet man inte varför en person drabbas.
Frontallober	Frontallob eller pannlob är den främre delen av storhjärnans bark, skapar till stor del vår personlighet. Dessa berör bl a våra tankar, insikt, omdöme, intellekt, språk och social interaktion och möjliggör också aktiviteter som kräver planering och kontroll. I frontalloben finns också ett rörelsecentrum som kontrollerar alla viljestyrda rörelser.
Kognitiva funktioner	Högre hjärnfunktioner som t ex tänkande, inläring, uppmärksamhet, minne, språk, tolkning av sinnesintryck.
Exekutiva funktioner	Förmåga att t ex planera och organisera, hantera information, sätta upp mål och strategier, förmåga att fokusera.
GDS-skalan	Geriatric Depression Scale, ett frågeformulär som består av ja- och nejfrågor avsett att upptäcka depression hos äldre.

Ordlista

Depression hos äldre, del 2, Björn Mårtensson

SSRI

Selektiva serotininåterupptagshämmare, läkemedel mot bl a depression.

Psykodynamisk psykoterapi

Samlingsnamn för psykoterapier där man arbetar med självinsikt och relationer till andra för att minska psykologiska problem. Syftet är att ge klienten ökad kontakt med och kunskap om hur han eller hon fungerar i relation till andra och till sig själv och därigenom minska psykiska symtom samt förebygga att de återkommer. Grundtanken är att människan har ett omedvetet inre liv som huvudsakligen formats av nära och viktiga relationer under uppväxten, och att relationer och anknytningen till andra fortsätter att vägleda under livet.

Interpersonell psykoterapi

Form av psykodynamisk terapi som huvudsakligen fokuserar på relationsproblem. Exempel på problem kan vara *rollförändring*, omständigheter i livet som innebär stora förändringar för en person eller *komplicerad sorg*, en känslomässig reaktion på en omfattande förlust, när sorgarbetet övergår i depression.

Kognitiv beteendeterapi

Förkortat KBT, är ett samlingsnamn för psykoterapier där man tränar på att använda sig av nya beteenden och tankemönster för att minska psykologiska problem. Syftet är att ersätta tankar, känslor och beteenden som man antar skapar psykologiska problem med mer funktionella och därmed minska symtom samt förebygga att de återkommer. Ett centralt antagande är att förändringar av tankemönster kan ge känslomässiga förändringar och beteendeförändringar, och vice versa.

Problemlösningsterapi

Enklare form av KBT med inriktning på att hantera problem i vardagen.

Remiscenterapi

En form av psykodynamisk terapi, en behandlingsform för äldre med såväl minnesproblem som depressivitet. Under terapin försöker man rekonstruera individens liv, besvikelser och glädjeämnen, ofta med hjälp av fotografier, dagböcker och prydnadssaker. Kan även utföras som gruppsamtal med särskilt utbildad handledare.

Evidens

Bevis, vetenskapligt stöd för effekt av insats. Bästa tillgängliga kunskapen.

ECT	Electroconvulsive therapy eller elbehandling – en behandling vid flera psykiska sjukdomar, främst vid svåra depressioner som inte förbättrats av läkemedel och där självmordsrisken bedöms hög. Under narkos ges en svag ström under några sekunder genom hjärnan, vilket framkallar en kontrollerad kramp. Behandlingen ges i en serie där antalet varierar.
Ljusbehandling	Behandling främst av årstidsbunden depression, som sker i särskilda ljusrum med vita väggar och tak, ljusa golv, samt att patienterna har vit klädsel. Det saknas dock vetenskapligt stöd för att behandlingen har effekt enligt utredning av SBU. Vissa patienter har dock beskrivit effekt av behandlingen.
Etik	Medveten reflektion över mänskliga värderingar och deras grund.
Etisk konflikt	Etisk konflikt eller etiskt dilemma, uppstår när värden och/eller normer kommer i konflikt och det finns goda skäl för flera handlingsalternativ.